

Yderligere Bemærkninger om Østersens (*Ostrea edulis* L.) Udbredelse i Nutiden og Fortiden i Havet omkring Danmark.

Af

V. NORDMANN.

Da jeg for tre Aar siden i dette Tidsskrift¹⁾ gav en Oversigt over Østersens nuværende og tidligere Udbredelse i de danske Farvande, fremhævede jeg den Forskel, der syntes at være paa Østersens tidligere Forekomst langs den østlige og vestlige Side af Storebelt. Medens fossile Østers forekomme flere Steder langs Fyns Østkyst ned til Nordenden af Langeland og ind i Svendborg Sund, vare saadanne mig ikke bekendte paa Sjællandssiden længere mod Syd end til Munkesø V. for Kalundborg.

Nogen Tid efter Publikationerne fik jeg imidlertid fra to Sider Underretning om, at Østersen i Oldtiden havde haft større Udbredelse langs Sjællands Vestkyst, idet nemlig Hr. Statsgeolog A. JESSEN gjorde mig opmærksom paa, at WORSAAE havde omtalt fossile Østers fra Korsør Nor, og Hr. Skolebestyrer O. GULDBERG meddelte mig, at der var opmudret en Mængde Østersskaller i Skælskør Fjord. Jeg beder herved de to Herrer modtage min bedste Tak for de meddelte Oplysninger.

---

¹⁾ Meddelelser fra Dansk geologisk Forening. Nr. 9. København. 1903. pp. 45—60.

I sin Afhandling om Tvedelingen af Stenalderen¹⁾ meddeler WORSAAE følgende om Forekomsten af fossile Østersskaller fra Korsør Nor: »Derimod traf jeg allevegne paa det nævnte Stykke inddæmmede Land (o: paa Sydsiden af Noret) en stor Mængde Østersskaller, der ved nærmere Efterspørgsel fornemmelig viste sig at være opmuddrede paa den saakaldte »Middelgrund«, omtrent lige i Løbet og midt under den nye Bro, som nu forbinder Byen Korsør med Jernbanegaarden. Østersskallerne fandtes i en saadan Masse paa Middelgrunden i Forbindelse med Skaller af Muslinger og Hjertemuslinger, at flere Pramme bleve ladede alene med Østersskaller. Ogsaa længere oppe i Noeret meddelte man mig, hvad jeg selv ved personlig Undersøgelse senere fik bekræftet, at der ved Grøftegravning i de under Taarnborg inddæmmede Landstrækninger ikke sjelden findes store Østersskaller til yderligere Vidnesbyrd om, at Østersen i en ældgammel Tid maa have havt hjemme eller i alt Fald stadig være bleven spiiist paa Noerets Kyster.

Alligevel lykkedes det mig ikke at træffe eller indhente nogensomhelst Underretning om egentlige Østers- eller Affaldsdynger ved Noeret.

Sammen med de af WORSAAE paa et andet Sted i Afhandlingen omtalte Flintredskaber fra Eiø blev der til Nationalmuseet indsendt en Prøve af Molluskskaller, opsamlede paa et inddæmmed Stykke af Korsør Nor tæt op til Byen. Prøven indeholder enkelte Østers, hvoraf den største er 58 Mm. lang, en *Cardium edule* og en lille *Mya arenaria*, hvilken sidste tilhører Norets recente Fauna.

Om Skælskør Nor, hvor WORSAAE ogsaa opsamlede Flintsager, navnlig ved den saakaldte Mellemfjord (o: Indrefjord) og paa Kidholm, hedder det i samme Afhandling (p. 267): »Dog dels opfiskede vi af Vandet, dels forefandt vi paa Strandbredden (o: Mellemfjordens vestlige Kyst) et tilstrækkeligt Antal karakteristiske Steensager«. Dertil

---

¹⁾ Oversigt over det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger for Aaret 1861.

føjes i Noten: »Nemlig to store, meget raa Flintkiler, to trekantede Kiler, to Flintblokke og et Par tildeels forstenede Østersskaller (Old. Mus. Nr. 19351—19356). Forresten opdagede jeg ikke saadanne Samlinger af Østersskaller ved Skjelskør, som ved Korsør Noer«.

Af de to »tildeels forstenede Østersskaller«, som WORSAAE omtaler fra Skjelskør Fjord, er den ene, Nr. 19356, en lille, flad Skal af *Ostrea edulis*, 40 Mm. lang, den anden derimod en *Gryphæa* fra Kridtperioden.

At Østersen imidlertid har befundet sig nok saa vel i Skælskør Fjord som ved Korsør, fremgaar tilstrækkelig tydeligt saavel af de Oplysninger, Hr. GULDBERG har givet mig, som af den Prøve, han indsendte til »Danmarks geologiske Undersøgelse«. Prøven stammede fra en fossil, alluvial Østersbanke beliggende c. 50 Al. SV. for »Slagternæsen«, en fremspringende Odde paa Grænsen mellem Yder- og Indrefjorden. Efter velvillig Meddelelse fra Hr. Kaptejn L. MECHLENBURG, der ledede Uddybningsarbejderne i Sejlløbet, blev Østerslaget truffet 14—15 Fod under daglig Vande. Nærmest Land var Østersbanken overlejret af 5—6 Fod Mudder og Bankens Udstrækning langs Sejlløbet var mindst 100—150 Fod.

Endvidere ere Østerslag fundne i Indrefjorden, mellem Møllebakke og Spigerbord Huse, samt i Skælskør Havn. Endelig skal der ogsaa i Følge Fiskernes Udsagn være Østersbanker inde i selve Skælskør Nor, bl. a. lige N. for Byen; jeg har dog endnu ikke set Prøver derfra.

Da jeg neppe for det første faar nogen Lejlighed til at komme nærmere ind paa en Undersøgelse af de faunistiske Forhold i denne Egn af Danmark, vilde det maaske ikke være ganske uden Interesse her at meddele, hvilke andre Mollusker, der fandtes paa den gamle Banke. Der var følgende:

*Ostrea edulis L. (77 Mm.).

Mytilus edulis L. Fragm. stor og tykskallet.

Cardium edule L. Fragm. og Unger.

*Cardium exiguum Gm.

- Cardium fasciatum* MTG.
 **Montacuta bidentata* MTG.
Tapes pullastra MTG. Fragm.
Tellina baltica L? Fragm. og Unger.
Scrobicularia piperata GM. (35 Mm.)
Abra alba WOOD
Corbula gibba OLIVI
 (*Mya arenaria* L.)
 **Utriculois truncatulus* BRUG.
Utriculois obtusus MTG.
 *Odostomia sp.
Parthenia spiralis MTG.
Lacuna divaricata FABR.
Litorina litorea L. (24 Mm.)
Hydrobia ulvæ PENN.
Rissoa membranacea ADAMS
 **Rissoa inconspicua* ALDER
Nassa reticulata L. (23 Mm.)
Cerithium reticulatum D. C.
 **Triforis perversa* L.

De med * betegnede Arter ere almindelige, de øvrige mere eller mindre sjældne. *Mya arenaria* tilhører den recente Fauna.

Som man vil se, er det en udpræget Tapesfauna, og dermed er altsaa Tiden for Dannelsen af denne Østersbanke givet; den tilhører ligesom alle de andre naturlige Aflejringer med Østers, som ere fundne i vore indre Farvande, Litorinatiden. Om end Skælskør Fjord, saavidt mig bekendt, endnu ikke har været Genstand for nogen systematisk faunistisk Undersøgelse, og man saaledes ikke med Sikkerhed kan vide, hvilke af de her nævnte Former der endnu findes levende i Fjorden, kan man dog i alt Fald paavise enkelte (*Ostrea*, *Tapes* og maaske *Parthenia*), som ikke kunne høre hjemme dér i Nutiden, eftersom de i disse Egne kun ere kendte fra fossile Lag.

Endnu en Lokalitet for fossile Østers burde maaske nævnes her, nemlig Ringkjøbing Fjord. Denne, der efter

sin nuværende Skikkelse snarere maa kaldes et Nor end en Fjord, har nu nærmest Karakter af en Ferskvandssø, idet kun meget faa Havdyr, der tillige kunne taale Opholdet i brakt eller saa godt som fersk Vand, endnu findes i Fjorden. En Undersøgelse af Fjordbunden bringer imidlertid hurtig en Mængde Skaller af marine Mollusker for Dagen, og de Arter, der saaledes ses at have beboet Fjorden i tidligere Tid, pege hen paa Naturforhold omtrent som dem, der i Nutiden herske i Limfjordens vestlige Del eller herskede i mange af vore indre Farvande under Litorinatiden. Men i Modsætning til disse sidste har Ringkjøbing Fjord først i Nutiden mistet sin »Litorinafauna«. Hvornaar de nu uddøde Østersbanker i Ringkjøbing Fjord — de saakaldte Ryssenstens-Banker — ere opdagede, vides ikke; der er ikke fundet Køkkenmøddinger fra Oldtiden i Omegnen af Fjorden, og det er meget muligt, at Østersbankerne og det øvrige marine Mollusksamfund slet ikke stammer fra Stenalderhavet. Det er derimod en kendt Sag, at disse Banker af FREDERIK II gjordes til et Regale i Aaret 1587. Efterhaanden som Indløbet til Ringkjøbing Fjord rykkedes længere og længere Syd paa, og Havvandets Indtrængen derved vanskeliggjordes, ophørte Betingelserne for Østersens og den øvrige marine Faunas Trivsel, og fra Aar 1800 maa Østersen betragtes som uddød der¹⁾.

Endnu skal her blot angives nogle Maal paa de største Østers fra forskellige Lokalteter, som Supplement til de Maal, der allerede ere anførte i min forrige Artikel om dette Emne. I Følge en Optegnelse af Dr. V. MADSEN ere de største Østers fra den af W. DREYER opdagede Køkkenmødding paa Svinø i Gamborg Fjord 90 Mm.²⁾, og i en Affaldsdyng fra Jernalderen³⁾, fundet ved Eltang Vig paa

¹⁾ Se A. H. RAMBÜSCH: Studier over Ringkjøbing Fjord. Kjøbenhavn 1900. pp. 206—211.

²⁾ Se Meddelelser fra Dansk geolog. Forening Nr. 9. Kjøbenhavn. 1903. p. 57.

³⁾ SOPHUS MÜLLER: Bopladsfundene, den romerske Tid. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie. Bd. 21. Kjøbenhavn. 1906. p. 178 ff.

Nordsiden af Kolding Fjord, fandtes Østers paa indtil 90 Mm. Hr. Custos C. ROTHMANN i Kiel har velvilligst meddelt mig, at de største Østers fra Sønderballe ere 100 Mm. og Østers fra to Dynger ved Vindeby Nor henholdsvis 90 Mm. og 87 Mm.¹⁾ I et Kulturlag paa Flintholm i Bundsø, SØ. for Nordborg paa Als²⁾ er der blandt Oldsager og Dyrekogler ogsaa fundet Østersskaller, af hvilke de største ere 95 Mm. lange. Bundsø er den inderste, nu tørlagte Del af en gammel Fjord, hvis yderste Del, den nuværende Stegsvig, udmunder i det nordlige Indløb til Als Sund. Dr. ROTHMANN antager, at Østersen, der kun er fundet i selve Kulturlaget, ikke har levet i denne inderste Del af Fjorden, men oprindelig er fisket i Fjordmundingen. Undersøgelserne over dette i flere Henseender interessante Fund, som menes at stamme fra den yngre Stenalder (Jættestuernes og Gang-gravenes Tid), ere endnu ikke afsluttede.

---

¹⁾ Medd. Dansk geol. Foren. Nr. 9. p. 58.

²⁾ H. VIRCHOW: Bericht über die Örtlichkeit des „Flintholm“, og C. ROTHMANN: Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen auf Flintholm. Zeitschrift für Ethnologie, Berlin 1905. pp. 993—98.
